

текстами Т. С. Еліота (Thomas Stearns Eliot), зокрема незавершеною поетичною драмою «Sweeney Agonists» – «Суїні-Агоніст».

Тема позбавлення від БАТЬКА – ВОРОГА продовжується у семантиці, пов'язаної із чоловіком. У віршах циклу «Аріель» чітко змальовується мотив позбавлення від любого чоловіка, котрий прагне зайняти місце батька – від вампіра у «Татусі», нациста в «Пані Лазар», чоловіка в «Чадрах». Як зазначає А. Р. Джонс, драма та внутрішні переживання героїні відносять до концепції З. Фрейда, демонструючи авторську варіацію на тему комплексу Електри, котра ненавиділа матір, з якою себе асоціює, та обожнювала батька, якого відштовхує за його брутальність та тиранію [3] Стає очевидним, що образ «чоловічого» світу», відкинути який намагається жіночий ліричний герой, будується на авторському обігранні таких «чоловічих» теорій та ідеологій, як фашизм та фрейдизм. Таким чином, не стільки біографія Сільвії Плат, скільки широкий культурно-історичний контекст стає породжуючим простором, з якого авторка черпає образність своїх творів.

Список використаної літератури

1. Лотман Ю. М. Анализ поэтического текста / Ю. М. Лотман. – Л.: Просвещение, 1977. – С. 63.
2. Breslin P. The Psycho-Political Muse: American Poetry since the Fifties. – Chicago: University of Chicago Press, 1987. – 161 p.
3. Jones A. R. On Daddy in The Art of Sylvia Plath: A Symposium. Ed. Newman Ch. Copyright, 1970. – 322 p.
4. Rosenblatt J. Sylvia Plath: The Poetry of Initiation. Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1979. – 233 p.
5. Sylvia Plath. Online Poetry collections/ URL <http://www.angelfire.com/tn/plath/>

Заболотна О. Р. Языково-художественная актуализация концепта 'ОТЕЦ' в поэзии Сильвии Плат.

Аннотация

Сильвия Плат является одной из самых оригинальных представительниц американской поэзии XX века. Сквозной темой поэтических произведений автора есть тема мужского подавления женской идентичности, вынужденной подчиняться патриархальным законам и нормам. Данная тема во многом обуславливает особенности создания образов в поэтике Сильвии Плат. В этом смысле довольно показательное стихотворение «Daddy» («Папа»).

Ключевые слова: дискурс, патриархальная традиция, детство, предательство, нацизм, Холокост.

Zabolotna O. R. Language-artistic actualization of the concept 'DADDY' in Sylvia Plath's poetry.

Summary

Sylvia Plath is one of the most original representatives of American poetry of the twentieth century. Sylvia Plath's poetry takes a strong stance on the various aspects of power in the area of gender relations. She takes on a unique approach to criticize and reject patriarchal attitudes and values by using many distinguishing language and stylistic features. Sylvia Plath writes her poems with a female perspective. Typically her poems have a female persona, which portrays the experience of a female in a male dominated world. The poems are usually one-sided in their view on patriarchal society, showing only the negative aspects behind their attitudes towards women's positions within a patriarchal society, therefore making a strong feminist statement. The article aims at an overview of the concept 'DADDY' and its main characteristics in the poetry of Sylvia Plath. Sylvia Plath's poetry takes a strong stance on the various aspects of power in the area of gender relations. She takes on a unique approach to criticize and reject patriarchal attitudes and values by using many distinguishing language and stylistic features. In this sense, is quite revealing poetry «Daddy».

Key words: discourse, patriarchal tradition, childhood, betrayal, Nazism, the Holocaust.

УДК 811.161.2:654.197.000.32

Завальська Л. В.,
старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Одеська юридична академія»,
E-mail: konorejka1@rambler.ru

СПЕЦИФІКА КООПЕРАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ КОМУНІКАНТІВ У ПОЛІТИЧНИХ ТОК-ШОУ

Статтю присвячено дослідженню комунікативної поведінки українських політиків у ситуації інтерактивного спілкування – під час прямих ефірів політичних ток-шоу. Увагу зосереджено на одному з різновидів комунікативної взаємодії – кооперативному, що передбачає наявність спільного комунікативного завдання в учасників спілкування. Регуляторну функцію в цьому випадку виконують максими якості, кількості,

відношення та способу, сформульовані Г. П. Грайсом. Українські політики, реалізуючи кооперативний тип спілкування, порушують максими, одночасно декларуючи комунікативну толерантність.

Ключові слова: *політичний дискурс, політичний інтерактив, комунікативна взаємодія, кооперація, максими спілкування.*

У політичній комунікації мовленнєва взаємодія має на меті отримання перемоги в політичній боротьбі, оскільки агональний чинник домінує в політичному дискурсі (ПД) [8, с. 48]. Учасники політичної комунікації насамперед представляють себе як політиків і мовних особистостей, паралельно із цим намагаючись вплинути на адресата. У випадку взаємодії з масовим адресатом такий вплив передбачає переконання на підтримку мовця, тобто політик-мовець як активний суб'єкт мовлення виконує домінуючу роль у комунікативній взаємодії. Адресат здебільшого реагує на мовленнєву поведінку мовця, проте здатний і на повноцінний діалог. Саме такий тип взаємодії представлений в інтерактивній політичній комунікації, яскравою формою репрезентації якої є політичні ток-шоу. Політики в умовах прямих ефірів ток-шоу намагаються демонструвати кооперативне спілкування, проте часто порушують його правила. Стратегічний аспект політичного інтерактиву в межах комунікативної кооперації потребує ґрунтовного дослідження, що і визначає актуальність нашої наукової розвідки.

Мета статті – проаналізувати специфіку кооперативної взаємодії українських політиків та визначити основні проблемні ситуації, зумовлені порушенням правил мовленнєвої поведінки учасниками спілкування. Мета зумовила розв'язання наступних завдань: виявити сутнісні характеристики кооперації як різновиду комунікативної взаємодії, розглянути основні максими кооперативного спілкування та проаналізувати особливості їх дотримання та порушення в мовленні українських політиків.

Об'єкт дослідження – український політичний дискурс в інтерактивній формі реалізації, предмет – мовленнєва поведінка політиків в умовах декларованого кооперативного спілкування в ток-шоу.

Матеріалом для аналізу слугували відеозаписи та стенограми українських політичних ток-шоу «Шустер Live», «Свобода слова», «Велика політика», «Чорне дзеркало» за 2010–2017 роки.

Мовленнєва поведінка комунікантів у політичному дискурсі зумовлена орієнтацією на співрозмовника (співрозмовників), оскільки діалогічний характер спілкування вимагає врахування чинника адресата. Т. Г. Винокур зазначає, що цей чинник передбачає орієнтацію на «а) на іншу особу загалом; б) на іншу особу як конкретну соціально-детерміновану особистість; в) на конкретну особистість у співвідношенні її ознак з ознаками мовця – демонструє ступінь стилістичної визначеності у змісті комунікативної ролі обох учасників мовленнєвої взаємодії і характер її стилістичної скерованості» [1, с. 84]. Мовленнєва взаємодія скерована на досягнення певного результату та ґрунтується на принципі кооперації, сформульованому Г. П. Грайсом [2]. Кооперативний принцип полягає в тому, що всі учасники діалогу повинні бути орієнтовані на спільну мету. О. О. Селіванова зазначає, що кооперація «характеризується узгодженістю намірів, стратегічних програм комунікантів, симетричними відношеннями між ними, балансом комунікативних статусів, ефективністю й оптимальністю спілкування» [5, с. 603–604]. У ситуації інтерактивного спілкування загальною кооперативною метою є представлення власних поглядів масовому адресату – студійній аудиторії та телеглядачам, що і зумовлює реалізацію комунікативного співробітництва. В. З. Дем'янков вважає, що термін «кооперація» є неоднозначним, наголошуючи на його основних параметрах. По-перше, це наявність спільного комунікативного завдання в учасників взаємодії; по-друге, скоординованість послідовних комунікативних дій під час спілкування; по-третє, прагнення до ефективності спільних дій [3, с. 31–34]. Зважаючи на це, вдала послідовність дій дає підстави для реалізації кооперативного спілкування, коли обидва учасники позитивно налаштовані, мають симетричні комунікативні позиції та прагнуть отримати результат з урахуванням позиції співрозмовника. Для інтерактивної політичної комунікації кооперативна взаємодія досить частотна, оскільки комуніканти прагнуть продемонструвати порозуміння, навіть якщо йдеться про різні політичні позиції, напр.: О. Ляшко: *Казав і кажу «Шановний Юрій Віталійович», щоб Луценко про мене не казав. Я буду казати «Шановний Юрій Віталійович», бо людина відсиділа в тюрмі за свої погляди і переконання. І саме тому заслуговує на повагу, хоча як політик я міг би багато про нього сказати. І чому б не вчив своїх дітей з прикладу Луценка, без камер коли він себе веде. Але за те, що він відсидів, нізащо відсидів, він для мене на все життя «шановний». Як би він не служив Порошенку* (Шустер Live. 4.09.2015). Відсутність спільного завдання і негативне ставлення до політичного опонента не заважають мовцєві дотриматися принципу кооперації, говорячи про повагу

до співрозмовника. За таких умов не виконано головну умову, однак є ознаки кооперативності в політичній комунікації.

Якщо враховувати, що в політичному дискурсі кооперативна взаємодія не обов'язково відповідає всім параметрам, потрібно визнати, що достатньо реалізації хоч одного з них, щоб інтерактивне спілкування було реалізовано як кооперативне. Н. І. Формановська зазначає, що в кооперативному типі спілкування «оцінки відношення, уподобання, настанови комунікантів не суперечать одне одному, а співвіднесені, тому тести побудовано в тональності згоди» [7, с. 18]. З огляду на це відсутність спільного комунікативного завдання, що часто фіксуємо в діалогічній взаємодії політиків, не нівелює можливості кооперативного спілкування. Вважаємо, це зумовлено тим, що орієнтація на масового адресата та створення позитивного образу політика-мовця є пріоритетною метою політичних ток-шоу, тому відсутність окремих ознак кооперації між мовцем і безпосереднім адресатом відходить на другий план. На нашу думку, протилежність політичних подій не є підставою для порушення кооперації, оскільки йдеться не про вираження політичного кредо, а про його вербальну репрезентацію. Комуніканти вільні обрати той варіант поведінки, яка не лише дасть потрібний результат, а й представить їх перед масовим адресатом з позитивного боку, і саме цей критерій найбільше визначає специфіку кооперативної взаємодії в політичному дискурсі.

Проте принцип кооперації, або співробітництва, дослідники вважають ідеалізованим [4, с. 100], бо налаштованість на спільну мету не завжди характерна для комунікативної взаємодії, зокрема для політичної комунікації. Проте максими спілкування, сформульовані Г. П. Грайсом, залишаються актуальними для всіх типів мовленнєвої взаємодії.

Максима якості вказує, що мовець повинен говорити те, що відповідає дійсності, правду. У Г. П. Грайса цей постулат має два формулювання: по-перше, «Не говори того, що вважаєш хибним» або «Кажі правду», по-друге, «Не говори того, що не має достатніх підстав» [2]. Насамперед ця максима стосується подання завідомо неправдивої інформації, тобто такої, про яку мовець знає, що вона є хибною. Для політичної комунікації важливим є і той момент, що хибна інформація часто подається свідомо, з маніпулятивною метою. Масовий адресат сприймає таку інформацію як істинну, тому що немає можливості її перевірити. Саме тому факт порушення максими якості можна встановити лише з прямого діалогу, під час якого співрозмовник заперечує істинність інформації, напр.: Н. Шуфрич: *Я 23-го і 27-го червня був в Донецьку разом з контактною групою. І в силу цілого ряду обставин бачив те, що там відбувається, і спілкувався з тими людьми, і відчував їх наміри. У них не було тих намірів, які з'явилися потім. І саме сепаратизму. Вони сподівалися домовитися з Києвом...* В. Фесенко: *Несторе, це ж неправда!* Н. Шуфрич: *Я там був і я знаю, про що говорю.* В. Фесенко: *Референдуми в травні пропонувалися. Згадайте. Та ну навіщо говорити неправду?* (Свобода слова. 9.02.2015). Тут йдеться про свідоме маніпулювання інформацією і подання неправдивих фактів, що унеможлиблює кооперативну взаємодію загалом. Вважаємо, що для політичного дискурсу постулат якості не може бути основним, бо перевірити істинність висловлень політиків неможливо, це стосується навіть подання фактичної інформації – цифрових відомостей, відсотків та конкретних фактів. Мовці-політики маніпулюють фактичною інформацією, не стільки подаючи хибні відомості, скільки вдаючись до маніпулятивних технологій замовчування, акцентуації інформації, емоційної презентації тощо.

Максима кількості вказує на потрібний для адекватного спілкування обсяг поданої інформації – не менше, ніж потрібно, і не більше, ніж потрібно. У Г. П. Грайса було сформульовано два положення цієї максими: «Твоє висловлення має містити не менше інформації, ніж потрібно» і «Твоє висловлення не повинно містити інформації більше, ніж потрібно» [2]. Із цього випливає, що обсяг переданої інформації під час спілкування має відповідати загальній меті та орієнтуватися на її досягнення, а недостатня кількість або перенасичення зайвою інформацією повідомлення перешкоджає досягти кооперативного результату.

Спостерігаємо два варіанти порушення цієї максими. По-перше, це перенасичення повідомлення зайвою інформацією, напр.: А. Куликов: *Пане Ляшко, ви обіцяли не перераховувати нам можливі і неможливі гріхи Коломойського, а сказати, чому саме на вас звернено...* О. Ляшко: *Сьогодні на мене розвернута атака з усіх боків. З одного боку – терористи, які полюють... Вам дуже смішно?.. З іншого боку – олігархи. Чому олігархи? Тому що я заявив про те, що Коломойський має повернути до бюджету півтора мільярди гривень, які вони вкрали: не вернули до бюджету дивідендів з «Укрнафти». Після цього отримав дзвінок від Коломойського: «Давайте зустрінемося». У мене двічі була зустріч із Коломойським, він двічі мені пропонував людей у список до Радикальної партії на виборах у жовтні місяці. Коли я його послав, є запис в Інтернеті, де Коломойський дає доручення мочить мене на «1+1» (Свобода слова. 18.08.2014). Подання великого*

обсягу інформації не виключає відповіді, яка представлена тут у репліці О. Ляшка, однак ця відповідь супроводжується зайвою деталізацією, емоційними зауваженнями та містить більше інформації, ніж потрібно для розуміння. По-друге, порушення максими кількості пов'язане з недостатнім обсягом поданої інформації, напр.: А. Куликов: *І до вас як до аналітика запитання: що ви маєте на увазі, коли говорите про серйозні наслідки?* В. Чалий: *Серйозні наслідки – очевидно, це ескалація конфлікту* (Свобода слова. 9.02.2015). За таких умов співрозмовник вимагає уточнення або розширення поданої інформації, вказуючи на її недостатність за кількісними параметрами. Переважно це трапляється, коли політики висловлюються непрозоро, використовуючи загальні фрази.

В інтерактивному спілкуванні політиків частотним є перенасичення повідомлення зайвою інформацією через небажання або невміння прямо відповідати на поставлені питання. Мовець намагається в одній репліці реалізувати різні комунікативні настанови, зокрема поєднати відповідь на питання із самопрезентацією та зниженням комунікативного статусу опонента, тому і порушує максиму кількості: звідси і багатослівність, повторення однієї думки кілька разів, тривале підведення до теми розмови тощо.

Максима релевантності (відношення) вказує на доцільність інформації, що має відповідати темі розмови, а не містити зайві, непотрібні зауваження. У Г. П. Грайса цю максиму сформульовано так: «Не відхиляйся від теми» [2]. При цьому будь-який діалог не обов'язково точиться навколо однієї теми, в розмові часто виникають додаткові лінії розгортання комунікативної взаємодії, тому дотримання цієї максими часто є проблематичним.

У політичному дискурсі максима релевантності порушується тоді, коли співрозмовник свідомо ухиляється від відповіді, напр.: А. Куликов: *Я запитую вас як людину, яку я знаю не перший рік. Може, принаймні частина причини в тому, що Україна стала об'єктом зовнішньої агресії?* Н. Шуфріч: *Я вважаю, що влада рівно рік тому – в ці дні, приблизно рік тому, – мала можливість, щоби цього всього не було. І це було в її руках. Вона пішла тим шляхом, який привів до військового протистояння* (Свобода слова. 9.03.15). На пряме питання, поставлене кілька разів, адресат не бажає прямо відповідати, тому починає ухилятися від теми через розмірковування про загальну ситуацію в країні. В кінці репліки, мотивуючи своє небажання відповідати, адресат передає право відповіді третім особам, проте так і не дає потрібної відповіді.

Максима способу вираження є, на нашу думку, власне риторичною і відповідає за форму висловлення – потрібно висловлюватися зрозуміло, однозначно, чітко і ясно. У Г. П. Грайса на позначення цієї максими, що стосується, за його твердженням того, «як говорити» [2], подано декілька рекомендацій: «Уникай незрозумілих виразів», «Уникай неоднозначності», «Будь стислим», «Будь організованим». Семантична невизначеність політичної комунікації, невміння політиками висловлювати власні думки та бажання уникнути прямих відповідей спричиняють порушення максими способу вираження насамперед в аспекті вживання незрозумілих виразів та полісемічних лексем, напр.: В. Рабінович: *Я хочу вам сказати, що сьогодні представники всіх партій, які зараз є в парламенті – там половина сиділа при Януковичі. Я загалом дивлюся, що...* А. Куликов: *У якому смислі «сиділа»?* В. Рабінович: *Ну, на жаль, просто сиділа, так? Я думаю, що...* А. Куликов: *Сиділа в парламенті* (Свобода слова. 2.03.2015). У цьому прикладі неоднозначність зумовлена полісемією, слово «сидіти» в одному з переносних значень із позначкою «розмовне» зафіксоване у тлумачному слоніку: *Сидіти* – бути ув'язненим, позбавленим волі [6, т. 9, с. 159], хоч вжито спочатку в значенні «перебувати де-небудь, проводити час десь, у когось» [там само]. Це і викликає непорозуміння між мовцем та адресатом, зважаючи на що, ведучий уточнює в політика, яке саме значення мається на увазі в його репліці.

Отже, кооперативна взаємодія в умовах політичних ток-шоу має декларативний характер, оскільки скерована на репрезентацію мовних особистостей політиків як врівноважених і толерантних мовців. Кооперація підпорядкована правилам спілкування, сформульованим Г. Грайсом, – максимам якості, кількості, відношення та способу, які здебільшого порушуються в політичному інтерактиві. Дотримання принципу кооперації сприяє порозумінню комунікантів, а вивчення мовленнєвих засобів досягнення кооперації становить перспективи подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Винокур Т. Г. Говорящий и слушающий. Варианты речевого поведения / Т. Г. Винокур. – М. : Наука, 1993. – 172 с.
2. Грайс Г. П. Логика и речевое общение / Г. П. Грайс // Новое в зарубежной лингвистике: Лингвистическая прагматика. – Вып. XVI. – М. : Прогресс, 1985. – С. 217–237.
3. Демьянков В. З. Кооперативность общения и стремление понять собеседника / В. З. Демьянков // Общение. Языковое сознание. Межкультурная коммуникация : [сб. научн. статей]. – Калуга : КГПУ им. К. Э. Циолковского; М. : Институт языкознания РАН, 2005. – С. 28–36.

Актуальні проблеми філології та перекладознавства. – Випуск дванадцятий. – 2017 рік

4. Маслова А. Ю. Введение в прагмалингвистику : [учебн. пособие] / А. Ю. Маслова. – М. : Флинта; Наука, 2008. – 152 с.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістична енциклопедія: Напрями та проблеми : [підручник]. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
6. Словник української мови[^] в 11 Т. – К. : Наукова думка? 1970–1980.
7. Формановская Н. И. Речевое общение : коммуникативно-прагматический подход / Н. И. Формановская. – М. : Русский язык, 2002. – 216 с.
8. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : [монография] / Е. И. Шейгал. – М. : Гнозис, 2004. – 326 с.

Завальская Л. В. Специфика кооперативного взаимодействия коммуникантов в политических ток-шоу.

Аннотация

Статья посвящена исследованию коммуникативного поведения украинских политиков в ситуации интерактивного общения – во время прямых эфиров политических ток-шоу. Внимание сосредоточено на одной из разновидностей коммуникативного взаимодействия – кооперативном общении, что предполагает наличие общего коммуникативного задания участников. Регуляторную функцию в этом случае выполняют максимы качества, количества, отношения и способа, сформулированные Г. П. Грайсом. Украинские политики, реализуя кооперативный тип коммуникации, нарушают максимы, одновременно декларируя коммуникативную толерантность.

Ключевые слова: *политический дискурс, политический интерактив, коммуникативное взаимодействие, кооперация, максимы общения.*

Zavalska L. V. Specificity of cooperative interaction between communicants in political talk shows.

Summary

The article studies the communicative behavior of Ukrainian politicians in interactive communication situations – during live broadcasts political talk-shows. Attention is focused on one of the kinds of communicative interaction – cooperative that provides for common communication tasks in the dialogue participants. Regulatory function in this case do maxims of quality, quantity, relation and manner formulated G. Grice. Ukrainian politicians, implementing cooperative type communication violates the maxims, simultaneously declaring communicative tolerance.

Purpose of the article – to analyze the specific cooperative interaction of Ukrainian politicians and identify the main problematic situations caused by violation of the rules of verbal behavior of communication. The goal led to the following tasks: identify the essential characteristics of cooperatives as a form of communicative interaction, the basic maxims of cooperative communication and analyze the features and compliance violations in the speech of Ukrainian politicians.

Object of study – Ukrainian political discourse in interactive form of implementation, the subject – speech behavior politicians in a cooperative communication declared in a talk show.

Material for analysis served as videos and transcripts Ukrainian political talk-show «Shuster Live», «Freedom of speech», «Big Politics», «Black Mirror» for the period 2010–2017 years.

The results and prospects of the study. The cooperative interaction in terms of political talk-shows has declarative character, as directed on the representation of linguistic personalities of politicians as balanced and tolerant speakers. The cooperation is subject to the rules of communication formulated G. Grice – maxima quality, quantity, relation and manner, which are mostly violated politically interactive. Adherence to the principle of cooperation promotes understanding communicants, and the study of speech means to achieve the cooperation prospects of further research.

Key words: *political discourse, political, interactive, communicative interaction, cooperation, communication maxims.*

УДК 81 – 26:001.4

Калимон Ю. О.,
аспірант кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: jdanchevska@gmail.com

**СПІВВІДНОШЕННЯ ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ
СИСТЕМИ МОВНИХ ЗАСОБІВ ПИСЬМЕННИКА**

У статті розглянуто та проаналізовано основні підходи до проблематики вивчення та розрізнення термінів на позначення системи мовних засобів письменника: ідіолект, індивідуальний стиль, ідіостиль – у дослідженнях українських та зарубіжних науковців. Визначено спільні та відмінні риси цих понять, окреслено основні методи вивчення ідіолекту письменника як об'єкта лінгвістичного та літературознавчого аналізу, а також перспективні напрями досліджень.

Ключові слова: *ідіолект, індивідуальний стиль, ідіостиль, теорія, лінгвістика, літературознавство.*